

Jyrki Korkeila

päätoimittaja

Rooman valtakunnan Numidiasta kotoisin ollut berberi Augustinus Aurelius hippolainen vaelteli Milanon kaduilla pettyneenä manikealaisuuteen, jonka mukaan maailmankaikkeus koostui hengellisestä valon maailmasta ja pahasta materian maailmasta. Nuoruudessaan hän oli viettänyt seksuaalisista saavutuksista kerskuvaa hedonistista elämää. Ystäviensä suosittelamana hän kääntyi kristinuskoon ja uudisti sen perusteellisesti (1). Hänen keskeisiä antejansa ihmiskunnalle oli perisyntyn käsite ja ensimmäinen autofiktiivinen romaani ”Tunnustukset”.

Raamatun alkupariskunta nautti hedelmän hyvän ja pahan tiedon puusta, joka oli luomisjärjestyksen symboli Augustinuksen ajattelussa. Ihminen oli hänelle affektiivinen, ennen kaikkea tahtova hahmo, jonka taipumus pettää itseään ja tapa rakastaa itseään jumalaa enemmän vääristää ihmisen perimmäistä olemusta (2). ”Emme väitä, että jumala olisi pahan luoja, mutta voimme silti todeta, että ihminen syntyy perisyntyn vuoksi pahana”.

Hänen käsityksensä ihmisestä kumpuaa osin hänen hylkäämistään manikealaisuudesta ja visigoottien Roomassa aiheuttamasta tuhosta ja kaaoksesta. Augustinuksen aikalaisen, kelttiläisen Pelagiuksen ihmiskäsitys oli varsin toisenlainen. Ennen pahan tiedon puun hedelmän nauttimista ensimmäisellä pariskunnalla ei ollut tietoa hyvästä ja pahasta, jolloin tämä tapahtuma on vertauskuva ihmiskunnasta tavoittamassa vapauttaan valita. Tämä vapaus

Hyvä ja paha ihminen

tekee ihmisestä jumalan kaltaisen. Mikäli valitsemme pahan, vapaudesta muodostuu kirous. Ihmisestä tuli omenan syömisen perusteella vastuullinen olento ja hän on ennen kaikkea hyvään ja pahaan kykenevä hahmo (3).

Augustinuksen puhtauden teologia ja käsitys sisäisestä pahuudesta avasi oven jesuiitoille, kalvinismille, puritaaneille ja moraalittoman käytöksen pelkistäväle selittämiselle modernilla perisyntyn versiolla, geeneillä. Pelagiuksen perintö juontaa erilaisten polkujen kautta ideaan tietoisesta yhteiskunnan kehittämisestä. Perimmäisenä ajatuksena tässä mallissa on pahan selittäminen hyvän mahdollisuutta rajaavilla kontekstuaalisilla tekijöillä.

Kuten Monty Python aikanaan totesi: ”And now for something completely different!”. Kirjallisuuden tutkija ja sittemmin psykiatriksi valmistunut Ian McGilchrist perehtyi vajaa kaksituhatta vuotta aiemmin mainitsemieni länsimaisten perusoletusten pelinrakentajien jälkeen aivojen kuvantamistutkimukseen toimien tutkijana Johns Hopkinsin yliopistossa. Hän on urallaan keskittynyt etenkin hemisfäärien erojen tutkimukseen. Ihmisen aivot ovat tosiaan opponoiivien prosessien järjestelmä. Löyhästi kuvaillen näitä voi kuvata ”ylhäältä/alhaalta”, ”edestä/takaa” ja ”oikealta/vasemmalta” hilitseviksi toiminnoiksi (4). Aktiviteetit toimivat hetkestä toiseen ”voittaja vie kaiken” -periaatteella, jolloin kaikkien aktiviteettien konfiguraatiot voivat painottua toisten järjestelmien hyväksi. Hemisfääreillä on toisistaan eroavat näkökulmat maailmaan, jotka voivat eri yhteyksissä olla vuorollaan hallitsevia.

Ian McGilchrist torjuu populaariset ja yksinkertaistavat tulkinnat hemisfääreistä. Hänen teesinsä on, että aivojen rakenteet vaikuttavat keskeisesti siihen, miten näem-

me ja koemme maailman. Emme toisaalta voi koskaan kokemusmaailmassamme tulla tästä tietoisiksi, vaikka saatamme tutkitun tiedon perusteella saada siitä luotettavaa tietoa. McGilchristin teesi on synteesi neurotieteestä ja kulttuuritutkimuksesta. Sen mukaan elämme vasemman hemisfäärin valtakaudella, jossa emme ole sokeita todennäköisyyksille, arvostamme johdonmukaisuutta ja kykenemme tarkastelemaan olioita yksittäisinä hahmoina maailmassa. Vasemman hemisfäärin ”perisynti” on kokonaiskuvan ja käsitystemme elinvoiman kadottaminen, esteettisten ulottuvuuksien aliarvostuminen niiden perinteisissä yhteyksissä taiteessa ja hengellisyydessä. Oikean puolen ”perisynti” ovat epäjohdonmukaisuus ja logiikan aliarvostuminen.

Ehkä Augustinus ja Pelagius olivat molemmat tavoittaneet jotain oleellista ihmisenä olemisesta ja maailmankaikkeudesta. Kaikkeus on perimmäisellä tavalla epäsymmetrinen alkaen fysiikasta: ajasta ja entropiasta. Ehkäpä voisimme muodostaa ihmisen universaalisen nelikentän kahdesta hemisfääristä ja tyydyttävistä/epätyydyttävistä olosuhteista, joiden puitteissa etsimme tietä tilaan, jossa ihmisyyks toteutuu parhaimmalla tavalla. Valitettavasti todellisuus ei väännä meille rautalangasta soveltuvinta ratkaisua vaan se on itse luotava puutteellisilla voimavaroilla muiden lajitoverien nähdessä asiat täysin toisin.

1. Greene R. The Laws of human nature. London: Profile Books, 2018.
2. Geuss R. Philosophy from Socrates to Adorno. Changing the subject. Cambridge: Harvard University Press, 2017.
3. Boyce J. Born bad. Original sin and the making of the western world. Collingwood: Black Inc., 2014.
4. McGilchrist I. The master and his emissary. The divided brain and the making of the western world. London: Yale University Press, 2019.